

УДК 338.434

Грошові потоки підприємства: особливості оцінки ефективності їх формування та використання

Чемчикаленко Р.А.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Бондаренко Н.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Кравченко О.І.

студент
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті здійснено аналіз особливостей оцінки ефективності формування грошових потоків підприємства. Уточнено визначення сутності поняття «грошовий потік». Досліджено алгоритм проведення аналізу ефективності формування та використання грошових потоків підприємства. Встановлено, що в більшості досліджень не приділяється достатньої уваги дослідженню вихідних умов проведення даного аналізу. Запропоноване власне бачення складу та черговості етапів проведення аналізу ефективності формування та використання грошових потоків підприємства.

Ключові слова: грошовий потік, оцінка, ефективність, управління, підприємство.

Чемчикаленко Р.А., Бондаренко Н.В., Кравченко А.И. ДЕНЕЖНЫЕ ПОТОКИ ПРЕДПРИЯТИЯ: ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье осуществлен анализ особенностей оценки эффективности формирования денежных потоков предприятия. Уточнено определение сущности понятия «денежный поток». Исследован алгоритм проведения анализа эффективности формирования и использования денежных потоков предприятия. Установлено, что в большинстве исследований не уделяется достаточного внимания исследованию исходных условий проведения данного анализа. Предложено собственное видение состава и очередности этапов проведения анализа эффективности формирования и использования денежных потоков предприятия.

Ключевые слова: денежный поток, оценка, эффективность, управление, предприятие.

Chemchykalenko R.A., Bondarenko N.V., Kravchenko O.I. CASH FLOWS OF AN ENTERPRISE: FEATURES OF AN ESTIMATION THE EFFECTIVENESS OF THEIR FORMATION AND USE

The article analyzes the peculiarities of evaluating the efficiency of cash flow formation of an enterprise. The definition of the essence of the concept of "cash flow" is specified. The algorithm of the analysis of the efficiency of formation and use of cash flows of the enterprise is investigated. It has been established that in most studies there is not enough attention paid to the study of the baseline conditions for conducting this analysis. Proposed own vision of the composition and priority of the stages of the analysis of the effectiveness of the formation and use of cash flows of the enterprise.

Keywords: cash flow, valuation, efficiency, management, enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. В умовах фінансової нестабільності та загальної економічної кризи в країні проблемам управління фінансовими результатами та загальною платоспроможністю підприємств приділяється чи не найголовніша увага. Натомість багато дослідників забувають, що отримання позитивних фінансових результатів та поточна платоспроможність без позитивного чистого

грошового потоку не гарантують підприємству довготривалого ефекту. У зв'язку з цим проблема управління формуванням та використанням грошових потоків вітчизняних підприємств є вкрай актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В свою чергу необхідно відзначити, що як зарубіжні, так і вітчизняні провідні фахівці неодноразово висвітлювали питання, пов'язані з налагодженням руху грошових потоків підприємств. Значних результатів щодо цієї сфери

діяльності підприємств отримали І. Бланк, А. Гаген, Е. Гейєр, Т. Керанчук, А. Коваленко, В. Кодін, Л. Янчева, Т. Бочуля, А. Козаченко, В. Пархоменко, Н. Хахонова, В. Ясишена, Л. Пославська та багато інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак тенденції сьогодення визначають нові завдання в оптимізації процесу формування грошових потоків підприємства. Особливо це стосується підсистеми оцінки ефективності управління цим процесом, що викликано високим рівнем нестабільності та непрогнозованості траєкторії розвитку підприємств, що, в свою чергу, має неодмінно відображатись й на процесі управління грошовими потоками підприємства.

Метою дослідження є узагальнення існуючої інформації щодо методики оцінки ефективності управління грошовими потоками підприємства, а також обґрунтування пропозицій щодо її покращення.

Основні результати дослідження. Проте перш ніж аналізувати використовувані в вітчизняній і світовій практиці методичні підходи щодо визначення ефективності формування грошових потоків варто відзначити, що на сьогодні навіть тлумачення даного терміну є досить таки спірним. Так 07.02.2013 р. Міністерством фінансів України затверджено наказ № 73 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» яким внесено зміни до складу та порядку формування фінансової звітності [1]. Відповідно до даного Наказу, втратив свою чинність Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 «Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21.06.1999 р. за № 391/3684 (зі змінами), що призвело до втрати чинності й П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», яким саме й регулювалось офіційне трактування терміну «грошовий потік». Так згідно з П(с)БО № 4 «Звіт про рух грошових коштів» під грошовими потоками розуміли надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Дане трактування неодноразово піддавалося критиці з боку теоретиків та практиків, однак в редакції наказу Міністерства фінансів України № 73 визначення даного терміну й взагалі було опущене.

В теорії ж [2; 3] значна частина авторів визначає їх як різницю між надходженнями та виплатами грошових коштів. Такий підхід отожднює грошові потоки із залишком грошових коштів.

Інша група вчених розглядає їх як рух грошових коштів, а ще одна – як надлишок (нестачу) грошових коштів, що є більш характерним для трактування чистого грошового потоку.

Критично оцінюючи вказані підходи, у даній роботі запропоновано таке визначення цього поняття: «грошові потоки – це економічне явище, яке опосередковується сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів і їх еквівалентів, генерованих підприємством при реалізації господарської діяльності».

На нашу думку найбільш вдале визначення належить М.Д. Білик й С.І. Надточію, котрі запропонували грошовий потік підприємства визначати як «динамічний показник, що характеризує постійний рух грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, пов'язаний з надходженням (вхідні грошові потоки) чи витрачанням (вихідні грошові потоки) грошових ресурсів підприємства, може мати готівкову й безготівкову форму вираження в національній чи іноземній валюті та пов'язаний з певним моментом часу, однак може бути приведе ним до іншого тощо» [2, с. 140].

Дане визначення не тільки уточнює сутність терміну «грошовий потік підприємства», але й надає початкове уявлення про склад та структуру грошових потоків, що є невід'ємною частиною базового аналізу ефективності грошових потоків підприємства.

В свою чергу основною метою управління грошовими потоками підприємства є забезпечення фінансової стабільності підприємства в процесі його господарської діяльності через досягнення рівноваги між обсягом надходження і витрачання ним грошових коштів [4, с. 18-20].

У зв'язку з цим в процесі дослідження стану ефективності управління грошовими потоками підприємства виділяють такі завдання як:

- досягнення оптимального обсягу коштів на рахунках та оптимального рівня самофінансування;
- забезпечення достатнього рівня перехідного залишку грошових потоків;
- проведення оперативного й ретельного контролю за надходженням і витрачанням грошових коштів у процесі руху грошових коштів;
- забезпечення оптимальної структури грошових потоків тощо.

Однак різні автори по-різному намагаються визначити рівень досягнення вищеперелічених завдань.

Так, наприклад, Л. Янчева й Т. Бочуля в процесі оцінки якості управління грошовими потоками підприємства пропонують здійснювати аналіз динаміки обсягу формування позитивного фінансового потоку з огляду на окремі джерела; оцінювати динаміку обсягу формування негативного фінансового потоку та його структури з витрачання коштів; проводити аналіз збалансованості, платоспроможності та синхронності грошових потоків, а також аналіз ефективності грошових потоків [5, с. 428].

Проте, на нашу думку, будь-якому виду спеціалізованого аналізу, в тому числі й аналізу ефективності формування й використання грошових потоків підприємства, повинен передувати попередній аналіз готовності підприємства до здійснення того чи іншого виду діяльності чи формування того чи іншого стану системи, що не знайшло достатнього відображення в роботі вищевказаних авторів.

Натомість В. Ясишена, Л. Пославська в процесі аналізу грошових потоків згруповано виділяють дещо інші блоки: 1) аналіз ліквідності балансу; 2) аналіз показників оцінки ліквідності підприємства; 3) аналіз Звіту про рух грошових коштів; 4) аналіз оборотності дебіторської заборгованості та її співвідношення з кредиторською; 5) аналіз показників, що характеризують грошові потоки. Останній, в свою чергу, включає розрахунок таких показників як: коефіцієнт ліквідності грошових потоків; коефіцієнт участі грошових коштів і їх еквівалентів в оборотних активах; кількість оборотів оборотних активів; середній період обороту оборотних активів; кількість оборотів грошових коштів і їх еквівалентів; середній період обороту грошових коштів в днях; середньоквадратичне відхилення грошових потоків і коефіцієнта варіації в досліджуваному періоді часу; коефіцієнти кореляції позитивного та від'ємного грошових потоків, ефективності грошового потоку в досліджуваному періоді, якості чистого грошового потоку, достатності і реінвестування чистого грошового потоку; 6) підбиття підсумків та формування узагальнених висновків про стан грошових потоків на основі проведеного аналізу [6, с. 249].

Даний перелік, на нашу думку, є більш досконалим, проте не позбавленим деяких недоліків. Зокрема загальна потреба в управлінні грошовими потоками підприємства витікає з необхідності управління передусім рівнем платоспроможності підприємства. Відповідно кінцевим етапом оцінки стану управління рівнем грошових потоків є їх вплив на платоспроможність підприємства. Натомість першим етапом, на відміну від запропонованого В. Ясишеною та Л. Пославською аналізу ліквідності балансу, має бути більш конкретне питання, яким є обсяг сформованих грошових коштів на дату останньої їх перевірки. Крім цих етапів доречним, знову ж таки на нашу думку, буде визначення складу, структури та динаміки вхідного й вихідного грошового потоку, аналіз їх синхронності та ритмічності, оцінка достатності обсягу грошових потоків для здійснення поточної та перспективної діяльності, ну й відповідно оцінка платоспроможності та загальної ефективності управління грошовими потоками підприємства.

Ще одним невід'ємним етапом управління процесом формування грошових потоків є процес бюджетування коштів і витрат як в поточному, так і довгостроковому періоді. Відповідно ще однією з ознак ефективності управління грошовими потоками підприємства є відхилення прогнозованих грошових потоків від їх фактичних значень. При цьому ефективність управління грошовими потоками буде високою лише за мови дотримання мінімальних відхилень фактичних значень від запланованих відповідними бюджетами.

Висновки. Таким чином, використання запропонованої схеми аналізу має забезпечити керівництво підприємства інформацією не тільки про поточний стан управління грошовими потоками підприємства, але й оцінкою його готовності до формування необхідних обсягів грошових потоків та їх цільового й ефективного використання, що в кінцевому випадку має покращити не тільки ефективність управління саме цим об'єктом дослідження, але й в цілому сприяти фінансовому оздоровленню вітчизняних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджено Наказом Міністерства Фінансів України від 07.02.2014 р. № 73. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Білик М.Д., Надточій С.І. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті / М.Д. Білик, С.І. Надточій // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 133-147.

3. Клименко О. В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства / О. В. Клименко // Ефективна економіка. – 2013. – № 9. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/2116>
4. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк; 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Ника-Центр, 2007. – 752 с.
5. Янчева Л. Концепція управління грошовими потоками в ретроспективі фінансової стратегії / Л. Янчева, Т. Бочуля // Економічний аналіз. – 2012. – Випуск 10, частина 4. – С. 425-429.
6. Ясишена В.В. Систематизація основних елементів управління грошовими потоками підприємства / В.В. Ясишена, Л. І. Пославська // Економічний простір. – 2016. – № 106. – С. 241-254.

REFERENCES:

1. Ministry of Finance of Ukraine (2014) Natsional'ne polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 1 "Zahal'ni vymohy do finansovoyi zvitnosti" [National Accounting Standard (Standard) 1 "General Requirements for Financial Statements"] Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed 6 June 2018).
2. Bilyk M.D., Nadtochii S.I. (2007) Hroshovi potoky pidpryyemstv u mikro- ta makroekonomichnomu aspekti [Cash flows of enterprises in the micro-and macro-economic aspect]. Finance of Ukraine, no. 6, pp. 133-147.
3. Klymenko O. V. (2013) Teoretychne vyznachennya ta klasyfikatsiya hroshovykh potokiv pidpryyemstva [Theoretical definition and classification of cash flows of the enterprise] Efektyvna ekonomika [Effective economy] (electronic journal), no.9. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/node/2116> (accessed 6 June 2018).
4. Blank I. A. (2007) Upravlenie denezhnymi potokami [Upravlenie denezhnymi potokami]. Kiev: Nika-Tsentr. (in Russian)
5. Yancheva L., Bochulia T. (2012) Kontseptsiya upravlinnya hroshovymy potokamy v retrospektyvi finansovoyi stratehiyi [The concept of cash flow management in the retrospect of a financial strategy]. Economic analysis, vol. 10, no. 4, pp. 425-429.
6. Yasysheva V.V., Poslavska L. I. (2016) Systematyzatsiya osnovnykh elementiv upravlinnya hroshovymy potokamy pidpryyemstva [Systematization of the main elements of the management of cash flows of the enterprise]. Economic space, no. 106, pp. 241-254.